

Zeedorpen

Het zeedorpenlandschap van de kalkrijke duinen belichtten we eerder bij Scheveningen, Katwijk en Noordwijk (pags. xxxxxx). In Kennemerland liggen zeer gevarieerde zeedorpenlandschappen bij Zandvoort, IJmuiden, Wijk aan Zee en Egmond aan Zee, bijzonder vanwege de oude akkertjes maar vooral door de ongevoen bloemrijke graslanden.

De eeuwenlange benutting nabij de oude visserplaatjes varieerde in aard en intensiteit, waardoor het landschap kaal en open bleef. Duingraslanden en akkertjes werden bemest met alles wat de zee bracht (van zeewier tot zeesterren) en er was pleksgewijze beweiding met een koe, paard of geit. Periodiek was er sprake van rooibouw en overbegrazing. In deze duingraslanden zetten wondklaver en silene-soorten als oor- en kegelsilene de toon. Elk zeedorp heeft zijn eigen accenten. Zo zijn bij Zandvoort langs het oude Visserspad veel steen-anjers te zien. Speciaal voor de duingraslanden rond Wijk aan Zee is het orchideetje hondskruid, terwijl bij alle Kennemer zeedorpen de witte nachtsilene in de avond haar bloemen uitstalt. De grootste oppervlakte aan zeedorpenlandschap in ons land ligt rondom Egmond aan Zee. Hier is het iets kalkarmer waardoor o.a. hondskruid en kegelsilene ontbreken, maar andere soorten als gewone eikvaren en kraaiheide juist weer opduiken. De grote ratelaar wordt hier vervangen door de kleine, die kenmerkend is voor het kalkovergangsgebied. Bij Bergen aan Zee is geen zeedorpenlandschap te vinden omdat het geen oud vissersplaatsje is en ook (net) niet in het kalkrijke duin ligt. De insectenwereld bij zeedorpen kent haar heel eigen vertegenwoordigers. Zo leven de ossentonggraafwants (8,5 mm) en de kleinere vergeetmenietjegraafwants allebei bij Zandvoort en Wijk aan Zee op de diverse ossentongsoorten. Op de oorsilenes van Egmond aan Zee leeft de oorsileneuil (zie foto). De witvleksileneuil is iets wijder verspreid, maar in ons land alleen bekend van de zeedorpenlandschappen in het Noordhollands Duinreservaat.

Levend landschap met bok en akkertjes, Egmond aan Zee.

Op de oorsilenes van Egmond aan Zee leeft mogelijk nog de zeer zeldzame oorsileneuil (*Hadena irregularis*), maar is na 1987 niet meer gezien. De witvleksileneuil is in ons land alleen bekend van de zeedorpenlandschappen in het Noordhollands Duinreservaat.

67. NACHTSILENE	W	K	V	Z				
Nachtsilene is een tot 60 cm hoge, overblijvende plant. De meestal niet vertakte, behaarde stengels zijn bovenaan kleverig door 'lijmringen', om insecten zoals mieren te verhinderen bij de bloemen te komen. De schuin omlaag gerichte witte bloemen groeien in een ijle, meestal naar één kant gekeerde pluim. De bloemen openen zich 's avonds en geuren naar hyacint. Ze sluiten zich weer in de vroege ochtend. Overdag zien de bloemen er verlept uit maar iedere bloem bloeit drie nachten. De bloemen worden door nachtvlinders bezocht. De rupsen leven van het zaad van de nachtsilene. In Nederland is nachtsilene vrij algemeen in de kalkrijke duinen van Schouwen tot Bergen en verder zeer zeldzaam in het rivierengebied en westelijk Zuid-Limburg. Nachtsilene houdt van zonnige tot licht beschaduwde, droge, kalkrijke, voedselarme, enigszins humeuze zand- en mergelgrond en stenige plaatsen. Ze groeit in het duin in grasland en in laagblijvende struwelen. Silene is mede naamgever van de plantengemeenschap van wondklaver en nachtsilene, het bloemrijke duingrasland rond zeedorpen. De verwante oorsilene en kegelsilene zijn sterk gebonden aan de zeedorpen, nachtsilene is wat ruimer verspreid door het kalkrijke duin.								
jan	feb	mrt	apr	aug	sep	okt	nov	dec

Chaotische duinvormen zoals bij Wijk aan Zee zijn het gevolg van steeds opnieuw in verstuiving raken.

68. ECHT BITTERKRUID	W	K	V	Z				
Op de oorsilenes van Egmond aan Zee leeft mogelijk nog de zeer zeldzame oorsileneuil (<i>Hadena irregularis</i>), maar is na 1987 niet meer gezien. De witvleksileneuil is in ons land alleen bekend van de zeedorpenlandschappen in het Noordhollands Duinreservaat. Bitterkruid komt voor in de gematigde streken in Europa en Azië. In de Hollandse duinen is ze in zee- en middenduinen vaak algemeen, maar in Zeeland en enkele Waddeneilanden slechts hier en daar te vinden en dan doorgaans vlakbij zee of in gebieden met veel zandsuppleties. Net als veel andere duinsoorten komt de soort ook voor in het eveneens kalkrijke rivierengebied en in Zuid-Limburg. Bitterkruid houdt van zonnige tot licht beschaduwde plaatsen op zandige en meestal kalkrijke bodem. In de Hollandse duinen staat ze opvallend veel in de buurt van zeedorpen, bijvoorbeeld massaal op de zeereep al is ze daar niet aan gebonden. Het meest groeit ze in duingraslanden en tot rust gekomen stuifkuilen of tussen laag struweel. Rond de zeedorpen wordt ze vaak begeleid door soorten als nachtsilene, driedistel, ruige scheeffkelk en bosaardbei. In de zeeduinen is bitterkruid vaak in de buurt van paden te vinden. Hier zijn haar begeleiders o.a. zandhaver, grote zandkool, wilde reseda, gewone ossentong, blauwe zeedistel en, vooral in Zuid-Holland, duinaveruit.								
jan	feb	mrt	apr	mei	jun	okt	nov	dec

69. BITTERKRUIDBREMRAAP	W	K	V	Z					
Bitterkruidbremraap is een tot 70 cm hoge, slanke plant met een rood aangelopen stengel. Deze bremraap komt vooral zuidelijker voor in het Middellandse Zeegebied en in Midden en West-Europa, noordwestelijk tot in Zuidwest-Engeland. In Nederland is de soort vrijwel alleen bekend van de vastelandsduinen, waar ze tamelijk zeldzaam is tussen Katwijk en Bergen. Bitterkruidbremraap groeit op zonnige plaatsen op droge, voedselarme, kalkrijke grond, op zandige, bloemrijke hellingen, in duingraslanden en droge valleien. De soort parasiteert vrijwel alleen op het in de kalkrijke vastelandsduinen veel voorkomende echt bitterkruid, heel soms op gewoon biggenkruid en blauwe zeedistel. In regenrijke jaren kan ze plaatselijk talrijk zijn. Bitterkruidbremraap is een kenmerkende soort van het oude zeedorpenlandschap en groeit daar in gezelschap van andere typische zeedorpensoorten als nacht- en oorsilene, grote en kleine ratelaar, wondklaver, hondskruid, veldzuring, peen, grote tijm, smal fakkelgras en vele andere soorten, waaronder ook walstrobremraap. Zie ook detailkaart op pag. xxx.									
jan	feb	mrt	apr	mei	aug	sep	okt	nov	dec